

LIBRI PLOT NGJYRA

**HISTORIA E QENDRAVE
MËSIMORE**

nga Rinon Hoxha
me kontributin e Drilon Krasniqit

KNJIGA PUNA BOJA

**PRIČA O CENTRIMA
ZA UČENJE**

Rinon Hoxha
uz priloge Drilona Krasniqija

PUSTIK PHERDE KOLORENCAR

**HISTORIA E SIKLIPESKE
CENTRENGO**

kotar Rinon Hoxha
e kontributea kotar Drilon Krasniqi

THE COLORFUL BOOK

**A STORY OF LEARNING
CENTERS**

by Rinon Hoxha
with contributions from Drilon Krasniqi

An EU funded project managed
by the EU Office in Kosovo

Nëntor / Novembar / Novembri / November 2012

LIBRI PLOT NGJYRA

03

**HISTORIA E QENDRAVE
MËSIMORE**

nga Rinon Hoxha
me kontributin e Drilon Krasniqit

KNJIGA PUNA BOJA

27

**PRIČA O CENTRIMA
ZA UČENJE**

Rinon Hoxha
uz priloge Drilona Krasniqija

PUSTIK PHERDE KOLORENCAR

51

**HISTORIA E SIKLIPESKE
CENTRENGO**

kotar Rinon Hoxha
e kontributea kotar Drilon Krasniqi

THE COLORFUL BOOK

75

**A STORY OF LEARNING
CENTERS**

by Rinon Hoxha
with contributions from Drilon Krasniqi

LIBRI PLOT NGJYRA

HISTORIA E QENDRAVE MËSIMORE

nga Rinon Hoxha
me kontributin e Drilon Krasniqit

Nëntor 2012

Mbështetja e BE-së për Zbatimin e Strategjisë për RAE (EU SIMRAES)
Projekt i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Zyra e Bashkimit
Evropian në Kosovë

Rinon Hoxha
me kontributin e Drilon Krasniqit

LIBRI PLOT NGJYRA

HISTORIA E QENDRAVE MËSIMORE

Përktheu nga gjuha angleze:
Bora Shpuza-Kasapolli

Ky botim është bërë i mundur me përkrahjen e Bashkimit Europian. Përmbajtja e këtij botimi është vetëm përgjegjësi e autorëve dhe nuk mund të merret si e tillë që paraqet pikëpamjet e Bashkimit Europian.

I dashur lexues,

Projekti EU-SIMRAES përkrah përpjekjet e Qeverisë së Kosovës për të implementuar Strategjinë për Integrimin e Romëve, Ashkalinjve dhe Egjiptianëve. Ai financohet nga Bashkimi Europian dhe implementohet nga Fondacioni i Kosovës për Shoqëri të Hapur.

Shtatë organizata jo-qeveritare janë angazhuar në Komponentin e tij Edukativo-Arsimor, nën udhëheqjen e Qendrës për Arsim të Kosovës.

Ky është një libërth i shkruar në stil të lirë për lexuesin e thjeshtë, i cili nuk ka njohuri për Projektin. Është një ngjarje e pandërprerë e shoqëruar me hollësi teknike, të cilat mund t'i gjeni në kutitë me tekst, si dhe disa poezi nga Kujtim Paçaku, autor i disa librave në gjuhën rome, të cilat janë përkthyer edhe në gjuhë të tjera.

Qëllimi kryesor i Projektit ka qenë ringjallja/rivitalizimi, mirëmbajtja dhe monitorimi i gjashtë Qendrave Mësimore në tërë Kosovën.

Ngjarjet në këtë libërth prekin të veçantat e secilës qendër mësimore, duke shërbyer kështu si udhëzues dhe njëkohësisht si plotësim artistik i raporteve të Projektit.

Gjatë fazës së mbledhjes së informatave, vizitat përfshinin vëzhgime spontane të cilat pasqyrohen pikërisht ashtu siç janë në ngjarjet në vijim. Nëse ju interesojnë detajet, mund t'i lexoni raportet e Projektit EU-SIMRAES; megjithatë, ky libërth hedh mjaft dritë mbi rrjedhën e ngjarjeve gjatë kohës së implementimit të Projektit.

Atëherë pra, le të shfletojmë faqen e parë dhe të fillojmë udhëtimin.

Tuajt,

Rinon Hoxha | Drilon Krasniqi

Rrezet e kthjellëta të diellit ngrohnin Qendrën Mësimore në Mahallën e Romëve të Mitrovicës, duke i dhënë një ndjesi paqeje. Teksa afrohesha, disa fëmijë me fytyra të gëzueshme bisedonin me njëri-tjetrin duke u kënaqur në qetësinë e rrugës përkaj. Është i zakonshëm ky ambient këtu, lumturia e thjeshtë e të qenit, ndryshe nga shumica e komuniteteve jo-RAE, pranimi pa kushte i asaj që është dhe asaj që do të vijë.

- Hejaaa! - thirra unë, duke ndërprerë lojën e fëmijëve dhe duke hyrë në botën e tyre në moment. - A e keni parë Qendrën?

- Pooo, - u përgjigjën të tre njëkohësisht.

- Si quheni?

- Samir, Sebastian dhe Meti.

Sebastiani, më llafazani, vazhdoi të më tregonte se çfarë bëjnë:

- Në Qendër vizatojmë lule dhe bar, shtëpi dhe banesa.

- A vini këtu çdo ditë, Sebastian?

- Po.

- E çfarë bëni këtu?

- Mësojmë.

- Çfarë mësoni?

- Mësojmë shkronjat. Në mëngjes lajmë fytirën dhe duart, pimë çaj dhe vijmë në Qendër.

Për të shkuar në shkollë çdo ditë fëmijët duhet të kalojnë urën e ndarjes. Veriu i tërheq më shumë, por jugu është më i ngrohtë. Veriu ofron më shumë të mira materiale, por jugu ofron ngrohtësinë e çerdhes së fëmijëve.

Oborri i Qendrës kishte qenë më i pastër një ditë përpara, kurse sot ishte mbushur me gota plastike. Për fëmijët e rritur nëpër kampe kjo është parajsë.

Klasa të mobiluara bukur ku mbahen orë të rregullta, dhe trajnerë të dashur që i shoqërojnë fëmijët hap pas hapi në rrugën e arsimit. Disa nuk duan t'ia dinë, disa kanë dëshirë dhe guxojnë.

Në sytë e tyre ka shpresë. Një shkëndijë e ndritshme që tregon dëshirën e tyre për t'u bërë çka duan të bëhen. E gjitha ajo që duhet të bëjnë tani për tani është të vazhdojnë rrugëtimin e tyre të mbushur me shkronja, vizatime dhe libra.

Kur një shkronjë është pa qejf dhe mungon në shkollë, fëmijët e sjellin në Qendër, dhe trajneri kujdeset që ajo të shërohet.

Tutorët e ndihmojnë të gjejë vendin e duhur në fletore. Dhe fëmijët kujdesen për pastërtinë e saj.

Nuk ka qenë gjithmonë kaq bukur sa ç'është sot. Në fillim Qendra kishte vetëm emrin e një vendi ku mësohet. Falë përkujdesjes profesionale, çdo gjë e vjetër është rinovuar. Më pas gjithçka filloi të shkëlqente. Ashtu si edhe fytirat e fëmijëve!

Në fakt, para se të fillonte kjo sipërmarrje, një ekip i tërë njerëzish iu vu punës për të planifikuar këtë projekt. Pak nga pak ata hartuan planin fillestar. Së shpejti, u krijua një ekip tjetër implementues dhe rrugëtimi filloi.

Pas dy vitesh punë, Qendra Mësimore në Mahallën e Romëve të Mitrovicës e rriti vijueshmërinë e arsimit formal me 40.63 %. Kjo rritje ishte rezultat i punës së palodhur të stafit për t'i kthyer fëmijët në shkollë dhe për të kthyer banorët nga kampet e Osterodes dhe Çesmin Lugut në Mahallën e Romëve.

Momentalisht, 225 nxënës vijojnë arsimin formal në këtë zonë. Nga 49 raste të braktisjes së shkollës, stafi i Qendrës Mësimore ka arritur të kthejë 28 prej tyre në shkollë. 85 fëmijë vijojnë rregullisht programin parashkollor, 155 fëmijë vijojnë programin e përkrahjes për detyrat e shtëpisë, 12 të rritur - kryesisht femra - vijojnë orë leximi, dhe 200 fëmijë dhe të rinj janë përfshirë në aktivitetet e rinisë të organizuara nga Qendra. Kjo Qendër menaxhohet nga RADC, organizatë partnere në Projekt.

- Si bëhet kënga rome?

***Merre një grusht dhimbjeje
Shto ca pika loti!
E pak pluhur rrugësh të pasosura
Pak aromë stinësh të harruara***

***Në fund
I shton erëza djegëse dashurie
Dhe i hedh ca yje përsipër
Dhe le të piqet
Të piqet në zjarr të shpirtit
Deri në agim...***

- Ne na pëlqen shumë të vizatojmë makina, - thotë Samiri.

Sebastiani me flokët e shupurisura vazhdon duke recituar diçka nga ora e anglishtes: "Good after-you teacher, how are you today? Fine, thank you. Sit down."

- Ne bëjmë detyrat në Qendër, - thërrasin të tre njëzëri. - Pas shkollës vimë këtu.

- Çfarë ju pëlqen këtu?

- Këtu na pëlqen gjithçka, këtu na mësojnë e na ndihmojnë, - përgjigjen fëmijët me zërat si zogj.

Për sa kohë që vazhdon përkrahja, melodia do të vijë gjithmonë e më e ëmbël. Dihet që muzika është në shpirtin e këtij komuniteti, sepse ashpërsia e jetës u ka mësuar butësinë e zemrës.

Mikpritja e vërtetë ndihet kudo të Qendrën Mësimore të Mahallës së Terzinjve në Prizren. Ambienti i ngrohtë bën që ajo duket si koshere bletësh të diturisë.

Fëmijët janë krijesa të singerta. Ata e kuptojnë se të qenit së bashku nuk ka të bëjë me ato çka mësojnë por me mënyrën se si mësuesja apo mësuesi shpjegojnë. Fascilituesit entuziastë dhe tutorët e përkushtuar janë ata që e bëjnë të mundur këtë.

Çdo vizitë monitoruese na e konfirmonte këtë. Ata nuk janë aq të dhënë pas rregullave, por mbi gjithçka dëshirojnë të rriten të lirë.

Simboli i Qendrës Mësimore të Graçanicës është koordinatori i saj. Afrimi tregon që, çdo natë para gjumit, ai mendon për ditën e nesërme. Gjëja e parë që bën në mëngjes është hapja e kompjuterit dhe e faqes së punës. A ka detyra të reja? A priten aventura të reja në programin e aktiviteteve rinore? A do të luhet me topa futbollit apo birilash? Ose ndoshta duhen riorganizuar dokumentet nga puna intensive e një dite më parë.

Pak më vonë, teksa ulet me kolegët për të pirë kafën e mëngjesit, diskutojnë se çfarë do të bëjnë sot dhe gjatë tërë javës.

Detyrat janë të shumta, por po aq të shumtë janë edhe fascilituesit, tutorët dhe ata që ndihmojnë me dëshirë.

Duke biseduar, hartojnë planin dhe i vishen punës.

Qendra Mësimore e Graçanicës është qendra më me përvojë në implementimin e programit Hap pas Hapi. Kjo qendër funksionon që nga viti 2001 dhe, pavarësisht nga rezultatet e arritura në të kaluarën, me përkrahjen e Projektit ka arritur të shtojë vijueshmërinë e arsimit formal me 42.65 % në dy vitet e fundit. Projekti ka vërtetuar që ka nevojë për përkrahje të vazhdueshme në këtë Qendër, e cila ka arritur të shtojë numrin e nxënësve në shkollë duke shtuar 29 sosh. Vetëm tre fëmijë në këtë zonë nuk vijnë në shkollimin dhe stafi i Qendrës Mësimore po bën të pamundurën për të arritur vijimin e shkollimit me 100 % në të ardhmen e afërt dhe për t'u bërë shembull i mënyrës se si duhet lehtësuar integrimi i komuniteteve Rome, Ashkali dhe Egjiptiane. Kjo Qendër menaxhohet nga Balkan Sunflowers.

Fasilituesit dhe tutorët punojnë në fushën e tyre, Afrimi punon në fushën e vet, duke mbjellë çdo ditë fidane të reja në arën e arsimit. Vadtja dhe mjetet e punës vijnë nga Projekti EU-SIMRAES.

Afrimi është ura e komunikimit edhe me Komunën. Me zellin që e karakterizon, ai mban shënime mbi çdo takim, e po ashtu planifikon dhe artikulon nevojat për sezonin e ardhshëm. Ndërkohë që ai nuk është i pranishëm fizikisht në Qendër, stafi vazhdon punën në përputhje të plotë me trajnimet që vijnë në vazhdimësi.

Pasi kthehet Afrimi bën një monitorim të shkurtër, posaçërisht tek klasat më të larta, deri në kohën e pushimit. Por programi vazhdon, sepse pushimi shfrytëzohet për të parë se si ka shkuar dita deri në atë moment.

Nëse diçka nuk ka shkuar mirë, do të korrigjohet gjatë ditës. Nëse gjithçka ka qenë në rregull, do të sjellë kënaqësi. Pavarësisht se është kordinator, Afrimi menjëherë merr mjetet dhe fillon të pastrojë rrëmujën në Qendër, duke dhënë i pari shembullin në vepër. Njëkohësisht, ai ua bën me dije stafit se, për sa i përket punës, të gjithë janë të barabartë, pa marrë parasysh pozicionin e secilit.

Pastaj vjen takimi i pasdites, ku dita që sapo kaloi shqyrtohet me hollësi. Shqetësimet e ndryshme në lidhje me fëmijët, ecuria e punës, planet për ditën e nesërme - kjo është dita e punës së një kordinatori.

Nuk është e lehtë, por Afrimi e di që ajo që është e vështirë sot do të bëhet më e lehtë nesër. E tillë është pra dita e tij deri në darkë, pak para kohës së gjumit, kur sërish ai mendon se çfarë do të sjellë e nesërmja.

Një ditë tjetër të bukur në Brekoc, Selamiu parkon makinën tonë në oborrin e Qendrës. Ndërsa dalim nga makina, dëgjojmë zëra loje dhe argëtimi që vinë nga pjesa e pasme e objektit. Fëmijët e shkollës luajnë sa munden në fushën sportive prapa Qendrës.

Dituria është si topi i lojës. Nëse do të luash, duhet ta mbash në duar. Ai që shënon gol tashmë di të përdorë edhe këmbët, dhe ec në rrugën e arsimit, qoftë si individ, qoftë si pjesë e ekipit. Qendra është vetëm një tjetër ambient mësimor nga shumë që do të pasojnë.

Ndërsa pinim çaj dhe bisedonim me udhëheqësin e organizatës partnere, procesi mësimor vazhdonte nëpër klasa. Një klasë ishte rregulluar për zogjtë parashkollorë, kurse një tjetër për fëmijët e arsimit fillor.

Pjesa më e këndshme e Qendrës është biblioteka. Ajo është plot me libra të zgjedhur me kujdes e të radhitur me rregull në rafte, me tituj që zgjojnë kureshtjen. Aty, përveç librave dhe kompjuterëve, ndodhen edhe instrumente muzikore të cilat do të mjaftonin për një orkestër të vërtetë.

Një tastierë pianoje pret sa herë që shkoj duke më ftuar të luaj ca pjesë muzikore për dëshirën time dhe të atyre përreth.

Pasi parashkollorët u larguan nga shtëpia e tyre e dytë, unë i hodha një sy klasës tjetër ku vazhdonte Programi i Shkrim-Leximit. Nuk kishte aq shumë entuziastë sa do të doja, por kishte dy kandidatë të zellshëm të cilët vazhdonin të mësonin dhe të zhvillonin më tej shkathtësitë e tyre të leximit dhe të shkrimit.

Siç thuhet, kur nxënësi është gati - vjen mësuesi. E megjithatë, kësaj radhe duket se mësuesi ka ardhur para nxënësve, për shkak të problemeve të natyrës sociologjike që i pengojnë femrat e këtij komuniteti që të vijnë orën e shkrim-leximit, mes të tjerash, mospajtimi i bashkëshortit dhe mungesa e motivit të femrave për të vazhduar mësimin pa stimul material.

Brekoc:

Brenda dy vitesh kjo Qendër ka arritur të shtojë vijueshmërinë e arsimit formal me 15.12 %, që është përqindja më e lartë nga të gjitha projektet e implementuara që nga viti 2000, dhe ka mundur të rrisë vazhdimin e shkollës me 24.7 %. Momentalisht, 195 nxënës vijnë në arsimin formal në këtë zonë.

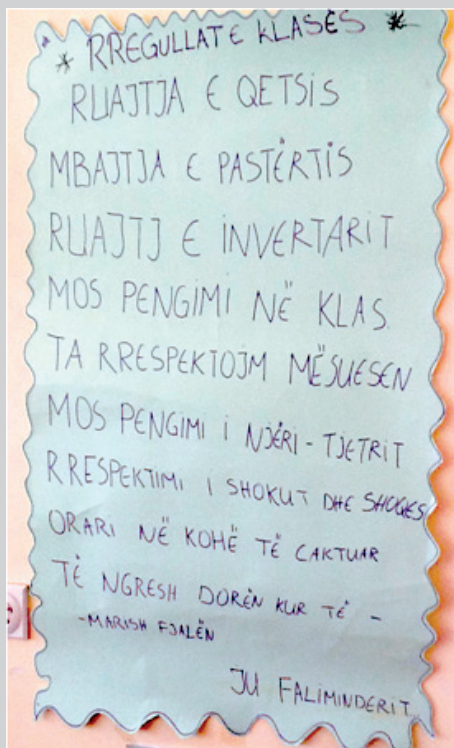
Nga 49 raste të braktisjes stafi ka arritur të rikthejë 28 prej tyre në shkollë. 42 fëmijë vijnë rregullisht programin e përkrahjes për detyrat e shtëpisë, 10 të rritur - kryesisht femra - vijnë orët e shkrim-leximit, dhe 103 fëmijë dhe të rinj janë përfshirë në aktivitete të rinisë të organizuara nga qendra mësimore. Komuna e Gjakovës e ka ngritur këtë Qendër, e cila menaxhohet nga partneri BCS.

Dashuri është fjala që fëmijët e Qendrës Mësimore në Dubravë mbajnë në duart e tyre, fjalë që vjen nga zemrat e tyre. Shkronjat janë përgatitur me kujdes nga tutorja që punon me to.

Sapo hyra brenda, e tërë klasa hovi në këmbë dhe më përshëndeti njëzëri me zanore të tejzgjatura “Mirëëëëdiiiiitaaaaa!”

Teksa shikoja muret e mbushura me vizatime dhe fjalë, më tërhoqi vëmendjen një fletë e madhe letre ku ishin shënuar rregullat për sjelljen në klasë.

- Festa

***Si mos të më këndohet e
mos të jem i gëzuar sot
Kur nën krah mbaj bukë
Bukë të nxehta valë
Për të gjithë ata që më
presin në shtëpi***

***Nëna
Gruaja
Dhe shtatë fëmijët***

***Po nesër?
...Zoti është i madh!***

E para thoshte 'Qetësi!'

- Ku e mbani 'qetësinë'? - i pyeta unë.
- Në klasë! - u përgjigjën fëmijët.
- Ndoshta keni ca edhe në çantat tuaja?!
- 😊 😊 😊
- Shpejt, kontrolloni, dhe më sillni ca edhe mua!

Dubravë:

Kjo Qendër Mësimore ka numrin më të madh të përfituesve, dhe i ka tejkaluar shumë herë standardet e pritura nga Projekti. 370 nxënës vijnë shkollën. Në vitin 2009 njëmbëdhjetë nxënës e braktisën shkollimin, ndërsa në vitin 2012 Qendra Mësimore arriti ta ulte këtë numër në shtatë. 67 fëmijë vijnë programin parashkollor, dhe 165 nxënës të shkollës fillore vijnë rregullisht programin e përkrahjes për detyrat e shtëpisë. 12 femra vijnë kursin e shkrim-leximit dhe 170 të rinj janë të përfshirë në aktivitetet e rinisë të organizuara nga Qendra Mësimore. 32 nxënës kanë marrë pjesë në programin përgatitor për provimet e arsimit të mesëm dhe të lartë. Në bashkëpunim me Komunën e Ferizajt, Caritas Kosova ka ngritur dhe e menaxhon këtë Qendër.

Dy prej tyre vrapuan të hapnin çantat e tyre për të parë nëse 'qetësia' ishte ende aty.

- Mos e hapni derën sepse 'qetësia' mund të dalë nga klasa!

Ky ishte programi i përkrahjes për detyrat e shtëpisë. Një nxënëse e klasës së parë e quajtur Sahare, e ndrojtur por simpatike, më tregoi detyrat e saj.

Më pas shkova të vëzhgoja programin parashkollor. Dy vajza binjake si kukulla ishin yjet e klasës. Ato flisnin gjithë kohën, ishin të zgjuara, entuziaste dhe të etura për të mësuar. Anisa dhe Asija treguan shkathtësitë e tyre duke recituar, kënduar, vallëzuar dhe duke luajtur. Kaq të ngjashme ishin sa që edhe tutori që punonte me to çdo ditë nuk e bënte dot dallimin mes tyre.

Por për heroin e qendrës, njeriun e përkushtuar i cili nuk përton të udhëtojë nga Ferizaji drejt zyrës sonë qendrore në Prishtinë për të sjellë një dokument të vetëm për aplikimin e një nxënësi për bursë, nuk ka pushim - ai është Selajtin Dudaki.

Ai njeh çdo statistikë përmendësh, është vërtet i jashtëzakonshëm. Çdo rrudhë në ballin e tij është histori më vete, e veçantë për t'u treguar dhe e lehtë për t'u kup-tuar. E lehtë për shkak të situatës së zakonshme të komuniteteve romë, ashkali dhe egjiptianë; e veçantë falë karakteristikave të saj.

E gjitha kjo e bën atë të lehtë për t'u dalluar, i kujdesshëm, i saktë, i zellshëm, vërtet punëtor i rrallë.

Dita e tij e zakonshme e punës është e mbushur plot aktivitete: monitorimi i fëmijëve në shkollën fillore, takime me facilituesit dhe tutorët e qendrës, aktivitete jashtë-

kurrikulare me fëmijët e klasës së tretë dhe të katërt, pastrimi i klasës së bashku me tutorët, dhe përsëri monitorimi i nxënësve në klasët e pasdites. Gjithmonë duke u siguruar që çdo fëmijë të regjistrohet në shkollë, dhe që çdo nxënës që përfundon filloren të vazhdojë shkollimin më tej. Më pas, viziton anëtarët e komunitetit në fshat për t'u siguruar që fëmijët e tyre vijojnë shkollën, për të parandaluar braktisjen e arsimit dhe për t'i informuar njerëzit në lidhje me arsimin, me shpresën që do të trokasë në ndërgjegjen e tyre.

Përkrimi i heroit nuk ndryshon nga thënia e Campbell: "Një njeri që ia ka kushtuar jetën e vet diçkaje më të madhe se vetvetja".

Dhe ky është Selajtni. Gjithmonë i gatshëm për të shërbyer. Fakti që në komunitet ka njerëz me zemër të madhe tregohet në Qendrën Mësimore 'Jeta e Re'. Qendra është e vendosur në shtëpinë e një banori të komunitetit, i cili e ka dhënë atë në shfrytëzim falas për dhjetë vjet.

Emri i kësaj Qendre Mësimore flet vetë, dhe jeta është vërtet e re kur ka arsimim.

Trajnime të panumërta janë zhvilluar mu në zemër të kësaj Qendre Mësimore. Hap pas hapi trajnerët kanë ofruar përkrahje përmes mësimit dhe praktikës, të cilën facilituesit e trajnuar e zbatojnë çdo ditë së bashku me tutorët dhe kordinatorin.

Jeta e Re:

Pas dy vitesh punë, Qendra ka arritur të shtojë vijueshmërinë e arsimit fillor me 16.67 %. Momentalisht, 161 nxënës vijnë shkollimin fillor në këtë zonë. Nga 12 raste të braktisjes, stafi ka arritur të kthejë 6 prej tyre në shkollë. 53 fëmijë vijnë rregullisht programin parashkollor, 129 vijnë programin e përkrahjes për detyrat e shtëpisë, 19 të rritur - shumica femra - vijnë kursin e shkrim-leximit, dhe 189 fëmijë dhe të rinj janë përfshirë në aktivitetet e rinisë të organizuara nga Qendra. Kjo Qendër është ngritur nga organizata partnere Iniciativa 6.

- Ngjyra

***Përse frikohesh
Përse fshehesh
Të vie turp nga ngjyra e
lëkurës tënde?***

***O njeri
Neve na ka krijuar Zoti
Si ty
Si mua
Si edhe ata***

***Nën ngjyrën e lëkurës tënde
Fshehur ke një ylber
Mu brenda shpirtit tënd***

***Andaj
Ballin lartë!***

Kuzhina është rinovuar tërësisht në Qendrën Mësimore 'Jeta e Re'. Është dhoma ku tutorët, fascilituesit dhe kordinatori bëjnë një pushim të shkurtër për kafe dhe biseda. Ky është vendi më i frekuentuar nga fëmijët gjatë kohës së pauzës.

Qendra Mësimore e Dubravës është e famshme për pastërtinë e saj. Stafi vazhdimisht kujdeset për ta pastruar rrëmujën para se të ndodhë.

Nuk është rastësi që muzikantët më të mirë dalin nga komunitetet me shpirt, dhe e njëjta gjë vlen edhe për sportin. Ja pse në Brekoc, përveç fushës prapa Qendrës, ka edhe një koleksion fantastik veglash muzikore.

Në Graçanicë, ushqimi i shijshëm përgatitet nga Sanella. Ajo sigurohet që çdo gjë që gatuan të jetë e freskët dhe t'u ofrojë fëmijëve energjinë që u nevojitet për të mësuar. Qendrat e tjera nuk e kanë këtë privilegj, por sidoqoftë nuk mbeten prapa sepse ushqimet vinë të freskëta nga furrat vendore.

Terzi-Mahalla po ashtu njihet për akti-vitetet e rinisë, ku dramaturgu Nexhip Menekshe vë në skenë pjesët e tij teatrale, në disa prej të cilave ka përfshirë edhe fascilituesit dhe tutorët. Mjeshtëria e tij u pa në tragjiko-medinë "Ëndrra të mos bëhet realitet" ku, përmes satirës, au-

tori paraqet problemin e martesave të hershme që janë të zakonshme në komunitetet romë, ashkali dhe egjiptianë, duke u përpjekur edhe më tej që të parandalojë braktisjen e shkollës dhe probleme të tjera sociale.

Ata e dinë që është punë e vështirë të ngritet vetëdija, por kjo bëhet më e lehtë kur kuptohet se gjëja kryesore që duhet bërë është të informohen me saktësi. Dhe ata që i kanë rrezet, do të gjejnë diellin. Ata që kanë melodinë në shpirt do ta gjejnë instrumentin. Dhe ata që nuk kanë instrumentin do të këndojnë.

Terzi-Mahalla nuk ka probleme me arsimin. Të gjithë shkojnë në shkollë. Dhe kjo është shpresa e vërtetë.

Terzi-Mahalla:

Brenda dy vjetësh, kjo Qendër Mësimore ka arritur të shtojë vijueshmërinë e arsimit formal me 12.75 %. Momentalisht, 168 nxënës vijnë shkollën fillore në këtë zonë. Kjo Qendër ka arritur të kthejë në shkollë të gjithë ata që donin ta braktisnin, dhe tani ka situatën më të mirë në Kosovë me 100 % vijueshmëri në arsimin formal. OJQ-ja Durmish Aslano e menaxhon këtë Qendër Mësimore.

Në mbyllje të kësaj historie, Qendra Mësimore e Mahallës së Romëve në Mitrovicë vazhdon të jetë një çerdhe e ngrohtë që mirëpret fëmijët e shkollës. Thënia tek hyrja flet vetë, 'Mirë se vini në kopshtin tonë!'

- Unë

***Po, jam Rom
Unë, ky që qëndron tash
para jush***

***Jam nga stërnipat e Gangut
E bijtë e Lumbardhit***

***Kurrë nuk isha mjaft i
bardhë për të bardhët
As taman I zi për të zinjte***

***Erdha vetëm t'u fal ca vargje
E të marr ndonjë
duartrokitje në këmbim
Kaq më mjafton të ndihem
i lumtur***

Shkollimi është moment drite në jetën e njeriut. Këtë synon të arrijë shkolla, kështu lulëzojnë njerëzit, dhe ky është qëllimi i Qendrave Mësimore - njerëz të arsimuar.

E ardhmja është në shteg të mbarë nëse të tashmes i përgjigjemi me tërësinë e aftësive tona.

Pavarësisht nga ngjyra, raca, kombësia, feja apo shkollimi, tipari më i vlefshëm është: Te qenit tërësisht njeri.

Pikërisht ashtu si duhet të jetë. Hanë e plotë nga diell i ngrohtë.

Të tjerat janë lojëra, si ato që luajnë fëmijët në oborret e Qendrave.

Të rriturit mund të mësojnë më shumë prej fëmijëve sesa anasjelltas; të luajmë me çka mundemi, të jemi më të shkathët se macja, më të zhdërvjellët se qeni, dhe më lozonjarë se vetë loja.

Edhe pse edukimi nuk ka fund, le të përfundojmë me tri shprehje të cilat janë pjesë e pandashme e edukimit të vërtetë:

- Paqe, Dashuri, Dritë.

KNJIGA PUNA BOJA PRIČA O CENTRIMA ZA UČENJE

Rinon Hoxha
uz priloge Drilona Krasniqija

Novembar 2012

Podrška EU sprovođenju strategije za RAE (EU SIMRAES)
Projekat finansiran od strane EU kojim upravlja Kancelarija EU na Kosovu

Rinon Hoxha
uz priloge Drilona Krasniqija

KNJIGA PUNA BOJA

PRIČA O CENTRIMA ZA UČENJE

Prevod sa engleskog jezika:
Nebojša Arsić

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske Unije. Za sadržaj ove publikacije su odgovorni isključivo autori i ni na koji način se ne može smatrati da on odražava stavove Evropske unije.

Poštovani čitaoc,

Projekat EU-SIMRAES podržava napore Vlade Kosova da sprovede Strategiju za integraciju Roma, Aškalija i Egipćana. Ovaj projekat finansira Evropska Unija, a sprovodi Kosovska Fondacija za Otvoreno Društvo.

U obrazovnu komponentu projekta uključeno je sedam nevladinih organizacija na čelu sa Kosovskim edukacionim centrom.

Ono što ćete moći da pročitate je knjižica koja je napisana slobodnim stilom za običnog čitaoca, odnosno za bilo koga ko nije upoznat sa projektom. To je neprekinuta priča praćena tehničkim detaljima koje možete pronaći u uokvirenim tekstovima, kao i sa nekoliko pesmica Kujtima Pačakua, autora nekoliko knjiga na romskom jeziku, koje su takođe prevedene i na druge jezike.

Glavni fokus projekta bio je na revitalizaciji, održavanju i praćenju šest centara za učenje širom Kosova.

Sadržaj ove knjižice vodi vas kroz osobenosti svakog od centara za učenje, služeći kao vodič i umetnička dopuna projektnim izveštajima.

Tokom faze prikupljanja informacija, posete su podrazumevale spontana zapažanja koja su precizno izneta u pričama koje su pred vama. Svako ko želi da sazna više detalja može da pogleda izveštaje Projekta EU-SIMRAES. Ipak ova knjižica pruža opsežan uvid i osećaj onoga što se dešava tokom sprovođenja projekta.

Imajući u vidu gore rečeno, otvorite prvu stranu i počnite sa putovanjem.

Iskreno vaši,

Rinon Hoxha | Drilon Krasniqi

Sjajna sunčeva svetlost padala je na Centar za učenje u Romskoj mahali u Mitrovici, doprinoseći osećanju spokoja. Čim sam ušao unutra primetio sam decu koji su sa izrazom sreće na svojim licima međusobno ćaskali pored obližnje ulice tiho uživajući u međusobnom druženju. Ovakva vrsta ambijenta je ovde tipična, jednostavna radost postojanja, za razliku od većine drugih ljudi koji ne pripadaju RAE zajednici. To je povezano sa njihovim razmišljanjem u stilu šta je tu je.

- Hej! – zaustavio sam ih prekidajući njihovu igru i pridružujući im se, - da li ste već bili u Centru?

- Da, - troje od njih odgovoriše u glas.

- Kako se zovete?

- Samir, Sebastijan i Meti.

Sebastijan, pošto je bio najgovorljiviji, prišao mi je da mi kaže šta rade:

- u Centru crtamo travu i cveće, kao i kuće i stanove.

- Sebastijane, da li svaki dan dolazite ovde?

- Da.

- I šta radite?

- Učimo.

- Šta učite?

- Učimo slova. Ujutru se umivamo i peremo ruke. Popijemo čaj i dolazimo u Centar.

Prilikom njihovog svakodnevnog odlaska u školu deca moraju da pređu most razdvajanja. Sever ih više privlači, ali je jug topliji. Sever pruža veća materijalna dobra, ali jug pruža toplinu dečijeg gnezda.

Dvorište Centra je juče bilo čistije dok je danas ispunjeno plastičnim čašama. Za decu koja su odrastala u kampovima ovo je raj.

Lepo uređene učionice u kojima se održavaju redovni časovi i omiljeni moderatori koji ih prate korak po korak na njihovom putu ka obrazovanju. Neki ne mare, dok je nekima stalo - i usuđuju se.

U njihovim očima je nada. Inteligentna iskra svetlosti u očima pokazuje njihovu sposobnost da budu ono što su u stanju da budu. Sve što treba da urade je da nastave ovo putovanje ispunjeno slovima, crtežima i knjigama.

Kada je slovu muka od škole, deca ga donose u Centar a moderator vodi računa da ozdravi.

Mentori pomažu da ono nađe pravo mesto u svesci. A deca vode računa o njoj trudeći se da bude čista.

Nije sve nekad bilo tako lepo kao što je sada. Centar je na početku samo nosio ime mesta za učenje. Uz profesionalnu brigu, sve što je bilo staro renovirano je. I sve je počelo da blista. Uključujući i dečija lica!

U stvari, pre nego što je započeo ovaj novi poduhvat, tim ljudi je naporno radio na planiranju ovog projekta. Sastavljajući delove uspeli su da naprave mapu puta. Ubrzo je osnovan još jedan tim za realizaciju i putovanje je započelo.

Posle dve godine rada Centar za učenje u Romskoj mahali je uspeo da poveća prisustvovanje formalnom obrazovanju za 40.63%. Ovo povećanje bilo je rezultat napora zaposlenih da vrate decu u škole i vrate ljude iz kampova Osterode i Česmin Lug u Romsku mahalalu.

Trenutno 225 dece pohađa formalno obrazovanje u ovoj oblasti. Od 49 slučajeva napuštanja škole, osoblje Centra za učenje je uspeo da 28 dece vrati u školu. 85 dece redovno pohađa program predškolske nastave, 155 prisustvuje programu pomoći izradi domaćih zadataka, 12 odraslih - uglavnom žena - pohađa kurseve opismenjavanja, dok je 200 dece i mladih učestvovalo u aktivnostima za mlade koje je organizovao Centar. Ovaj centar vodi Romski i aškalijski dokumentacioni centar, partnerska organizacija u projektu.

- Kako je rođena romska pesma?

***Uzeti šaku bola
Dodati nekoliko kapi suza!
I malo prašine
sa beskrajnih puteva
Malo mirisa
zaboravljenog vremena***

***Na kraju
dodati ljuti začim ljubavi
i staviti nekoliko zvezdica
na vrh
Staviti da se peče
Staviti da se peče u vatri duše
Do zore...***

- Mnogo volimo da crtamo automobile, - kaže Samir.

Sebastijan sa razbarušenom kosom nastavlja sa onim što je naučio na časovima engleskog: „Good after-you teacher, how are you today? Fine, thank you. Sit down.”

- Radimo domaće zadatke u Centru, - skoro povikaše njih troje. Posle škole dolazimo ovde.

- Šta vam se sviđa ovde?

- Ovde nam se sve sviđa, oni nas uče, pomažu nam, - odgovoriše deca cvrkutavim glasovima.

Sve dok podrška traje, melodija će biti sve bolja i bolja. Vidite, muzika je u samoj duši zajednice, jer ih je žilavost života naučila mekoći srca.

Iskreno gostoprimstvo može da se oseti u Centru za učenje Terzi Mahala u Prizrenu. Toplo okruženje čini da to mesto bude puno pčelica željnih znanja.

Deca su iskrena bića. Oni shvataju da to što dolaze zajedno nema veze sa tim šta uče, već ko ih uči i kako on/ona to radi. Entuzijastični medijatori i posvećeni mentori čine to mogućim.

Svaka poseta koju smo uradili u cilju praćenja rada nam je to potvrdila. Oni ne vole nešto puno pravila, ali vole da odbace sve što ih ometa u slobodnom odrastanju.

Simbol Centra za učenje u Gračanici je njegov koordinator. Afrim nam kaže da pre odlaska na spavanje pažljivo razmišlja o sledećem danu. Prva stvar koju uradi ujutru je da uključi računar i podsetnik. Da li postoji novi zadatak? Da li će biti još nekog doživljaja u programu aktivnosti za mlade? Da li će se kotrljati lopta na fudbalu ili kuglanju? Ili će možda morati da reorganizuje svoju dokumentaciju o jučerašnjem intenzivnom radu.

Odmah potom, čim sedne sa svojim kolegama na jutarnjoj kafi, povede se diskusija o tome šta će se raditi tog dana i razmatraju se aktivnosti za čitavu nedelju.

Zadataka ima puno, ali takođe i medijatora, mentora i onih koji pomažu dobrovoljno.

Dok razgovaraju prave plan aktivnosti a zatim se bacaju na posao.

Centar za učenje u Gračanici je najiskusniji centar u realizaciji programa korak po korak. On je u funkciji od 2001. godine i uprkos ranijim rezultatima, uz podršku ovog projekta uspjeli su da povećaju prisustvovanje formalnom obrazovanju za 42.65% tokom protekle dve godine. Projekat je dokazao da postoji potreba za daljom podrškom ovom centru koji je uspeo da poveća broj dece koja pohađaju školu za 29. U ovoj oblasti ima samo troje dece koja ne pohađaju školu a osoblje centra čini sve što može da obezbedi da u bliskoj budućnosti sva deca pohađaju školu i da to bude primer kako treba postupati kada se radi o integraciji zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Ovim centrom upravlja Balkan Sunflowers.

Medijatori i mentori rade u svojim oblastima, Afrim radi u svojoj oblasti, sejući svakog dana novo seme u tlo obrazovanja. Navodnjavanje kao i alat za rad su obezbeđeni iz Projekta EU-SIMRAES.

Afrim je takođe komunikacioni most sa opštinom. On marljivo vodi evidenciju o svakom sastanku i njegovoj svrsi, organizuje i artikuliše potrebe za narednu sezonu. U međuvremenu, pošto nije prisutan u centru, ostalo osoblje vodi računa da posao ne staje pošto se konstantno obučavaju da tako rade.

Kada se vrati, on malo posmatra, posebno više razrede, sve do odmora. Ali time ne prekida predstavu jer samo baca kratak pogled unazad na to kako je dan prošao.

Sve što je bilo pogrešno biće ispravljeno tokom preostalog dela dana. A sve što je bilo dobro donosi zadovoljstvo. Iako je dobro poznat kao koordinator, Afrim je prvi koji uzima alat u ruke i čisti nered u centru, čime pokazuje drugima šta treba da rade dajući svoj lični primer. On im takođe daje na znanje da su kada dođu na posao svi ravnopravni, bez obzira na svoju funkciju.

Zatim dolazi poslepodnevni sastanak tokom kojeg se detaljno razmatra protekli dan. Briga za decu, napredak u radu, planovi za sledeći dan - to je svakodnevni posao koordinatora.

To uopšte nije lako, ali on zna da sve što je sada teško, kasnije će biti lakše. Takav je Afrimov dan, sve do večeri, neposredno pred spavanje, kada ponovo razmišlja o tome šta će doneti sutra.

Narednog lepog dana u Brekovcu, Selami je parkirao naš automobil u dvorištu Centra. Čim smo izašli čuli smo glasove igre i zabave na drugoj strani zgrade. Školska deca bila su na sportskom terenu iza Centra razigravajući svoja srca.

Znanje je kao lopta. Morate da ga držite u rukama da bi mogli da se igrate sa njim. Ko god da gol već je naučio da koristi svoje noge i da korača putem obrazovanja, ponekad kao deo tima, a ponekad samostalno.

Dok smo pili čaj i razgovarali sa rukovodiocem partnerske organizacije, proces učenja se odvijao u obližnjoj učionici. Jedan od njih je organizovan za predškolsku decu, dok je drugi bio za decu na nivou osnovne škole.

Najlepši deo Centra je biblioteka. Ispunjena je pažljivo odabranim knjigama poređanim po policama, sa atraktivnim naslovima. Tu se pored knjiga i računara može pronaći dovoljno muzičkih instrumenata za jedan pravi orkestar.

Sintisajzer čeka uvek kada odem tamo, pozivajući me da odsviram nekoliko tonova, što i uradim za svoje lično zadovoljstvo i zadovoljstvo prisutnih koji slušaju.

Pošto su predškolska deca otišla iz svog drugog doma, zavirio sam u drugu učionicu u kojoj se odvijao program opismenjavanja. Nije bilo puno entuzijasta koliko bi smo možda želeli da vidimo, ali dva marljiva kandidata su nastavljala svoj put obrazovanja učeći i bruseći svoje umeće čitanja i pisanja.

Kada je đak spreman pojavljuje se učitelj, kako oni kažu. Ipak, čini se da se ovog puta učitelj pojavio pre đaka zbog socioloških pitanja koja sprečavaju žene iz ove zajednice da pohađaju časove opismenjavanja, između ostalih stvari, neslaganje supruge i nedostatak motivacije žena da nastave učenje bez materijalne stimulacije.

Brekovac:

za oko dve godine ovaj Centar za učenje je uspeo da poveća pohađanje formalne nastave za 15.12%, što je najveća stopa koju je ikada postigao bilo koji projekat ovakve vrste od 2000. godine, dok je takođe uspeo da poveća stopu zadržavanja za 24.78%. Trenutno 195 dece pohađa formalnu nastavu u ovoj oblasti.

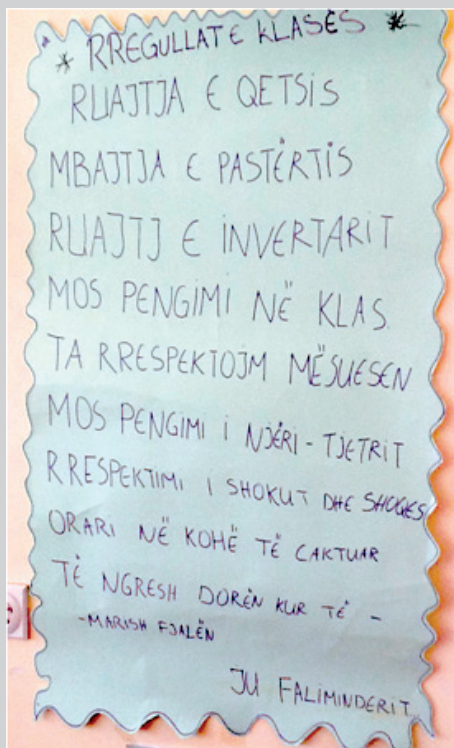
Od 49 slučajeva napuštanja škole osoblje je uspelo da 28 njih vrati u školu. 42 dece redovno pohađa predškolski program, 90 dece pohađa program pomoći u izradi domaćih zadataka, 10 odraslih – uglavnom žena – pohađa kurs opismenjavanja, dok je 103 dece i mladih uključeno u aktivnosti za mlade koje je organizovao Centar za učenje. Opština Đakovica je osnovala ovaj centar kojim upravlja partnerska organizacija Bethany Christian Services.

Dashuri (ljubav) je reč koju su deca iz Centra za učenje Dubrava izvukla iz svojih srca i držala u rukama. Slova je brižljivo napravio moderator koji radi sa njima.

Kad sam ušao u njihovu učionicu ceo razred je ustao i jednoglasno izgovorio razvlačeći samoglasnike: „Dobaaar dan!”

Čim sam pogledao zidove ispunjene crtežima i rečima primetio sam veliki komad papira sa osnovnim pravilima o ponašanju u učionici.

Prva rečenica glasila je 'Tišina!'

- Gde držite tišinu? – pitao sam.
- U učionici! – odgovorila su deca.
- Da li je imate i u vašim tašnama?!
- 😊 😊 😊
- Pogledajte i dajte i meni malo!

- Praznik

*Kako da ne pevam
i ne budem
srećan danas
kad pod rukom
držim vekne hleba
vrlo vrućeg hleba
za sve one
koji me čekaju
kod kuće*

*Majka
žena
i sedmoro dece*

*A šta ćemo sutra?
...Bog je veliki*

Dubrava:

Ovaj Centar za učenje ima najveći broj korisnika i u velikoj meri je nadmašio očekivane rezultate projekta. 370 dece pohađa nastavu. 2009. godine jedanaestoro dece je napustilo školu, dok je 2012. godine Centar za učenje uspeo da ovaj broj smanji na sedam. 67 dece pohađa predškolski program dok 165 osnovaca redovno pohađa program pomoći u izradi domaćih zadataka. 12 žena pohađa kurs opismenjavanja, dok je 170 mladih uključeno u aktivnosti za mlade koje je organizovao Centar za učenje. 32 dece je učestvovalo u pripremnom programu za ispite za srednje i visokoškolsko obrazovanje. U saradnji sa opštinom Uroševac, Caritas Kosovo je osnovao ovaj Centar i upravlja njegovim radom.

Dvoje od njih su otrčali ka svojim tašnama da ih otvore i provere da li je tišina tamo.

- Ne otvarajte vrata jer tišina može da izađe i ode iz učionice!

Ovo je bio program pomoći u izradi domaćih zadataka. Slatka učenica prvog razreda, Sahare, prevazilazeći svoju stidljivost, pokazala mi je domaći zadatak.

Zatim sam otišao malo da posmatram predškolski program. Dve bliznakinje nalik na lutke bile su zvezde učionice. Pričljive, aktivne, inteligentne i željne učenja, Anisa i Asija su pokazale svoje veštine recitujući, pevajući, plešući i igrajući. Njih dve su toliko slične da čak i njihov mentor koji svakog dana radi sa njima nije mogao da ih razlikuje.

Ali za heroja ovog centra, posvećenog čoveka kome nije teško da putuje iz Uroševca do našeg centra u Prištini da podnese dokumentaciju makar i za jednog kandidata za stipendiju, nije bilo predaha - njegovo ime je Selajtin Dudaki.

On je čovek koji napamet zna sve statističke podatke, prava hodajuća baza podataka. Svaka bora na njegovom čelu priča svoju priču, jedinstvenu i laku za pričanje. Laku zbog opšte situacije u zajednici, a jedinstvenu zbog svoje neuhvatljivosti.

Sledeće je kod njega veoma uočljivo: pedantnost, preciznost, marljivost, što ga čini skoro radoholičarem.

Prosečnim radnim danima radi kao pčela: prati decu u osnovnoj školi, sastaje se sa medijatorima i mentorima u Centru za učenje, bavi se vannastavnim aktivnos-

tima dece 3. i 4. razreda, čisti učionice zajedno sa mentorima i zatim ponovo prati decu u poslepodnevnoj nastavi. Konstantno vodi računa da je svako dete upisano u školu i da svako dete koje izađe iz škole dobije šansu da se upiše u višu srednju školu. Zatim, obilazi pripadnike zajednice u selu da bi obezbedio da njihova deca pohađaju školu, sprečio napuštanje škole i upoznao ih sa obrazovanjem, u nadi da će na neki način zakucati na njihovu savest.

Heroj ne može da se razlikuje od Kempbelovog opisa: „Lice koje je dalo svoj život nečem većem od sebe”.

A to je Selajtin. Uvek na usluzi. Da u zajednici postoje ljudi sa velikim srcima pokazano je u Centru za učenje Jeta e Re (Novi život). On je osnovan u kući koju je zajednici na raspolaganje stavio pripadnik zajednice u trajanju od 10 godina, potpuno besplatno.

Naziv ovog Centra za učenje znači ‘novi život’, a život je nov kad u njega uđe obrazovanje.

Tokom obuke koja se pruža u srcu ovog Centra za učenje koristi se razmena ideja. Treneri su koristili pristup korak po korak kroz praksu i učenje, koji su mentori i koordinatori koristili svakodnevno.

Jeta e Re:

posle dve godine rada Centar je uspeo da poveća pohađanje formalne nastave za 16.67%. Trenutno 161 dete pohađa formalnu nastavu u ovoj oblasti. Od 12 slučajeva napuštanja škole, osoblje je uspeo da njih 6 vrati u školu. 53 dece redovno pohađa predškolski program, 129 pohađa program pomoći u izradi domaćih zadataka, 19 odraslih - uglavnom žena - pohađa kurs opismenjavanja, dok 189 dece i mladih učestvuje u aktivnostima za mlade koje organizuje Centar za učenje. Centar je osnovala partnerska organizacija Inicijativa 6.

- Boja

***Zašto se bojiš,
Zašto se kriješ,
Da li se stidiš
boje svoje kože?***

***Hej, čoveče
Bog nas je stvorio
Tebe
Mene
Njih takođe***

***Ispod boje
tvoje kože
sakrivena je duga
baš unutar tvoje duše***

***Zato,
Gore glavu!***

U Centru za učenje 'Jeta e Re' kuhinja je u potpunosti renovirana. To je prostorija u kojoj mentori, medijatori i koordinator prave male pauze gde prave kraće dogovore i popiju kafu. To je mesto koje najčešće posećuju deca tokom užine.

Centar za učenje Dubrava je poznat po svojoj čistoći. Osoblje konstantno vodi računa o čišćenju nereda čak i pre nego što do njega dođe.

Nije slučajno što najbolji muzičari dolaze iz duševnih zajednica, a to važi i za sportove. Zbog toga u Brekovcu, pored terena iza Centra, postoji i najveća zbirka raznih muzičkih instrumenata.

U Gračanici Sanela pažljivo priprema ukusnu hranu. Ona vodi računa da sve što spremi bude ukusno i da obezbedi deci svežu energiju potrebnu za učenje. Ostali centri nemaju ovakvu privilegiju, ali oni ne zaostaju, pošto ukusne užine dolaze vruće i gotove iz lokalne pekare.

Terzi Mahala je takođe poznat po svojim aktivnostima za mlade, gde je dramaturg Nexhip Menekshe napisao sopstvene komade i uključio talentovane medijatore i mentore kao glumce. Veliko umeće je pokazano u produkciji tragikomedije „Nemojmo da pretvorimo san u

realnost“. Autor se kroz satiru bavi problemom ranog stupanja u brak do čega često dolazi u zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana, u još jednom pokušaju da se spreči napuštanje školovanja i drugi socijalni problemi.

Oni znaju da je podizanje svesti težak posao, ali lakše ide kada shvate da sve što treba da urade je - precizno informisanje. A oni koji imaju zrake pronaći će sunce. Oni koji imaju melodiju pronaći će instrument. Oni koji nemaju instrument, pevaće.

Terzi Mahala nema problem sa obrazovanjem. Svi idu u školu. I to je prava nada.

Terzi Mahala:

Za dve godine Centar za učenje je uspeo da poveća pohađanje formalne nastave za 12.75%. Trenutno 168 dece pohađa formalnu nastavu u ovoj oblasti. Centar za učenje je uspeo da u školu vrati sve one koji su nameravali da napuste školovanje i trenutno je kod njih najbolja situacija na Kosovu sa 100% upisanih u formalno obrazovanje. NVO Durmish Aslano upravlja ovim Centrom za učenje.

Kako se priča privodi kraju, Centar za učenje Romska Mahala u Mitrovici je i dalje toplo gnezdo dobrodošlice za školsku decu. Natpis govori za sebe: 'Dobrodošli u naše zabavište!'

- Ja

***Da, ja sam Rom
Ja, onaj koji sada
stoji pred vama
Ja potičem od velikih unuka
Ganga
i sinova Bele reke***

***Nikada nisam bio
dovoljno beo za belce
niti potpuno crn za crnce***

***Došao sam samo
da vam dam
nekoliko stihova
I da za to dobijem aplauz
To je dovoljno da se
osetim srećnim***

Obrazovanje je trenutak svetla u ljudskom biću. To je ono čemu škole teže, na taj način ljudi napreduju i to je ono što centri za učenje žele, obrazovane ljude.

Budućnost će voditi računa o sebi ako pravilno i potpuno postupamo sa sadašnjošću, najbolje što možemo.

Bezobzira na boju, rasu ili nacionalnost, veroispovest ili obrazovni profil – jedan kvalitet dolazi pre svih ostalih, a to je: biti kompletno ljudsko biće.

Kao što je trebalo da bude. Pun mesec iz čistog sunca.

Ostalo su igre, kao ona koju deca igraju na igralištu centra.

Odrasli mogu više da nauče od dece, nego obratno: igraj se sa bilo čim na svoj način, budi veštiji od mačke, opasniji od psa i razigraniji od same igre.

Iako obrazovanju nema kraja, završimo ovu priču sa 3 zajednička stanja bića, sadržana u pravom obrazovanju:

- Mir, ljubav, svetlo.

PUSTIK PHERDE KOLORENCAR HISTORIA E SIKLIPEKE CENTRENGO

Kotar Rinon Hoxha
e kontributea kotar Drilon Krasniqi

Novembri 2012

EU Phikoipe vash Implementipe e RAE Strategiaiko (EU SIMRAES)
EU financirimo proyekti menajimo kotar Evropaka Uniako Ofisi ani Kosova

Rinon Hoxha
e kontributea kotar Drilon Krasniqi

PUSTIK PHERDE KOLORENCAR

HISTORIA E SIKLIPESKE CENTRENGO

Irangya kotar albanyuni qhib:
Avdi Misini

Akava publikipe ulo shayuno e phikoipea kotar Evropaki Unia. Andripe akale publikipesko sito numay godornipe e autoryengo thay nashti te lelol sar ayekha kay mothavela o pratsavya e Evropaka Uniake.

Pakivale drabarne,

Proyekti EU-SIMRAES phikoinela o tentipyä e Kosovake Raipesko vash te implementinel e Strategia vash Integripe e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo. Ov financingyola kotar Evropaki Unia thay implementingyola kotar Kosovaki Fondacia vash Puterdo Malipe.

Efta biraipkane organizacie angazhisale ani Komponenta e Edukipeski, talo phiravipe e Kosovake Centrosko vash Edukipe.

Akaya sitoy yekh pustik hramimi ano tromalo stili vash o sade drabarne, kola na silen janipe vash o Projekti.

Sito yekh biahavdo ovipe amalimo e teknikune andripyencar, kola shay te arakhen ani kutia e tekstyencar, sar vi nesave poezie kotar Kuytim Paqaku, autori e nesave pustikengo pe romani qhib, kola irandile vi pe yaver qhibya.

Sheruno resipe e Projektesko sine rejvidipe/revitalizipe, shukaradikeripe thay monitoripe e shov Siklipeske Centrenge ani sah Kosova.

Ovipya ani akaya pustik qalavena o ulavipya e sakole siklipeske centrosko, deindoy servisya sar mothavno thay yekhatar vi sar artistikuno pheripe e raportyengo kotar o Projekti.

Ani faza e informacienge kedipyengo, o vizite astarena sine spontanyune dikhlaripya kola barvalona ayekha sar siton ano ovipya pe nakhipe. Te sine kay interesingyovena vash o detalya, shay te drabaren o raportya e Projektesko EU-SIMRAES; pashe akaleske, akaya pustik qhivela dosta dud vash o phiripe e ovipyengo ano vahti e Projekteske implementipesko.

Ayekha kay, te drabara e angluni qham thay te shrda o dromipe.

Tumare,

Rinon Hoxha | Drilon Krasniqi

Shukarne tatyarne e khameske tatyarena o Siklipesko Centro ani Romani Mahala ani Mitrovica, deindoy olake yekh shunipe e tromalipesko. Ji kana pashovavay, nesave qhavore e loshale muyencar vakernay yekh e yaverea ovindoy qalarne ano traynipe ko agor e dromesko. Sito ayekha akava ambienti akate, sade tromalipe vash te ove, yaveruno kotar o buderi na-RAE komunitetya, akceptipe bizo kondicie odolesko so sito thay odolesko kay ka avel.

- Heyaaa! – khargyum me, aqhavindoy o khelipe e qhavorengo thay khuvindoy ani olengi lumia ano momenti. – Dikhlen o Centro?

- Vaaa, - respodinde so trin pe yekhuno vahti.

- Sar si tumaro anav?

- Samir, Sebastian thay Meti.

Sebastiani, kova may but vakerla, lugargya te mothavel mange so kerenay:

- Ano Centro pikturina luludya thay qar, khera thay beshlinya.

- Avena akate sako dive, Sebastian?

- Va.

- So kereya akate?

- Siklova.

- So siklona?

- Siklova o hramya. Ki detharin thova amaro muy thay vasta, piya qayi thay ava ano Centro.

Vash te nakhen ani shkola sako dive o qhavore musay te nakhaven e ulavdi purt. Vrdlorig cidelolen may but, numay o teluno kotor sito may tato. Vrdlorig dela olenge may but materialune shukaripya, numay o teluno kotor dela tatyaripe e qhavoreng kheresko.

E avlin e Centroski sine may shuzhi yekh dive may angle, ji kay avdive sine pherdili e plastikune tahtayencar. Vash o qhavore kay bayrile ano kampya akava sito devlistan.

Klase shukar mobilime kote adikergyona o regularune orya, thay kamle trenerya kay amalinena e qhavoren bajako palo bajako ano drom e edukipesko. Nesave na mangena te janen, nesave silen mangipe thay shay kerena.

Ano olenge yakha si pakyavipe. Yekh dudyardo buhlaripe kay mothavela olengo mangipe vash te oven so mangena te oven. Sah odova so manglape te keren akana sito te luyaren poro dromipe pherdo e hramyencar, pikturipyencar thay pustikyencar.

Kana yekh hrami sito nasvalo thay na sito ani shkola, o qhavore anena ano Centro, thay treneri kerela buti kay ov te saslol.

Tutorya azhutinen kay te arakhen o manglo than ani hramarni. Thay o qhavore kerna buti vash olako shuzhipe.

Na sine savaht ayekha laqho sar sito avdive. Pe starti o Centro sinelen numay o nav yekhe thanesko kote siklolape. Nays profesionaluna butyake, sah relaqhardilo. Palo odova sah startingya te dudyargyol. Ayekha vi o qhavoreng muya!

Pe fakti, anglo se te shrdel sine akaya butyarni, yekh ekipa e pherde manushencar khuvde ani buti vash te planifkinen akava proyekti. Hari po hari on kerde o shrdipesko plani. Sigate, kreirisali yekh yaver implementipeski ekipa thay o dromipe startingya.

Palo duy bersh, Siklipesko Centro ani Romani Mahala ani Mitrovica bayarya o nakhavipe e formalune edukipesko e 40.63 %. Akava bayripe sine rezultati e biqhinda butyako e stafesko vash te iranen e qhavoren ani shkola thay vash te iranen e thanutnen kotar o kampya Osterode thay Qesmin Lug ani Romani Mahala.

Momentalune, 225 siklovne nakhavena o formaluno edukipe ani akaya zona. Kotar 49 sure e shkolake mekhipesko, stafi e Siklipeske Centrosko resto te iranel 28 olendar ani shkola. 85 qhavore nakhavena regularune o angloskoluipesko programi, 155 qhavore nakhavena o programi vash phikoipe e khereske siklipyengo, 12 bare bershune - may but juvla - nakhavena o drabaripeske orya, thay 200 qhavore thay terne lena kotor ano aktivitetiya e ternenge organizime kotar o Centro. Akava Centro menajingyola kotar RADK, organizacia koya sitoy partneri ano Proyeki.

- Sar ovla i rromani gili?

*Le jekh muštekh dukh
Čhor varesave asvja!
Thaj xàri phràxo tar o
Biagordime droma
Xàri sung tar e bistarde nilaja aj
jevenda*

*K-o agor
Chivèsa thare sungorră
Kamipnasqe
Thaj opral thovèsa xàca éxrenă
Aj mukh te peköl
Te peköl an-i jag e ogesqi
3i kana te biangöl o kham...*

- Amen kamaha but te pikturina vrde,
- vakerla o Samiri.

Sebastiani e luge balencar recitindoy diso kotar anglikano siklipe: "Good after-you teacher, how are you today? Fine, thank you. Sit down."

- Amen kera o siklipeya ano Centro, -
kharena o trin manusha. – Pali shkola
ava akate.

- So kamena akate?

- Akate kamaha sah, akate sikavena amen thay azhutinena amen, - respodinena o qhavore e avazyencar sar qirikle.

Vash kobar vahti luyarella o phikipe, melodia ka avel savaht may gugli. Jangyola kay e muzika sitoy ano ogi akale komunitetesko, soske o pharipe e jivdipesko sikavgya olen vash o vilesko kovlipe.

Qaqutno shukarno ajukeripe shungyola sakote ano Siklipesko Centro e Terzi Mahalako ano Prizren. Tato ambienti kerla kay te dikhlol sar karoske brlengo than e janipesko.

Qhavore siton qaqutne ovipya. On lena kan vash te oven khetane na sito phanglo odolea so siklona numay e qhand sar o sikavno vay sikavni mothavena. Entuziastune fascilitatorya thay tutorya siton odola kola kerena shayutno akava.

Sakoya monitoripeski vizita konfirminela amenge akava. On na siton abokar but dende palo regule, numay pedral sah mangena te bayron tromale.

Simboli e Siklipeske Centrosko ani Graqanica sito olesko koordinatori. Afrimi mothavela kay, sakoya rat anglo soipe, ov gndinela vash tahara. Angluno shey so kerla ki detharin sito phravipe e kompyuterlesko thay e butyaka qhamyako. Si neve siklipya? Ajukergyona neve aventure ano programi e ternenge aktivitetengo? Ka khelelpe topka vay birilencar? Vay shay manglape te riorganizingyon o dokumentya kotar e intensivuni buti e divesko may angle.

Hari may dosna, ji beshela e kolegencar vash te piyel kafa e detharinyaki, diskutinena so ka keren avdive thay ano sah kurko.

Obligipya siton buderune, numay abokar but siton ini fascilitatorya, tutorya thay odola kola azhutinena e mangipea.

Vakerindoy, kerena o plani thay startinena e buti.

Siklipesko Centro ani Graqanica sito centro kay sile may but eksperienca ano implementipe e programesko Bajako palo Bajako. Akava centro funksioninela sar kotar o bersh 2001 thay, biuamlavdo kotar o reste rezultatya ko nakhlo, e phikoipea e Proyektesko resto te bayarel o jaipse ano formaluno edukipe e 42.65 % ano duy palune bersha. Proyeki mothavgya kay sile mangipe vash o luyardo phikoipe ano akava Centro, kova resto te bayarel o gendo e siklovnengo ani shkola pherindoy pandar 29. Numay trin qhavore ani akaya zona na nakhena ani shkola thay stafi e Siklipeske Centrosko kerela o bishayutno vash te resen o nakhavipe e skoluipesko 100 % ano pashtuno avipe thay te ovel misal e ovipesko kay sar manglape te lokhyargyol o integripe e komunitetyengo Roma, Ashkalie thay Egipqanya. Akava Centro menajingyola kotar Balkan Sunflowers.

Fasilitatorya thay tutorya kerena buti ani olengi umal, Afrimi kerela buti ani piri umal, sivindoy sako dive neve luludya ano than e siklipesko. Panyesko suvaripe thay e buti avela kotar Proyeki EU-SIMRAES.

Afrimi sito sar purt e komunikipeski ini e Komuna. E janipea kay karakterizinela ole, ov adikerla hramipya ano sakova kedipe, ayekha vi planifikinela thay artikulinela o mangipya vash e avutni sezona. Ko mashkar vahti, kana ov na siton prezentuno fizikune ano Centro, stafi luyarela piri buti sar manglape e treningencar kay luyargyona savaht.

Kana iranlape o Afrimi kerla yekh harno monitoripe, may but ko may uqhe klase, ji ano ashlipesko vahti. Numay o programi luyarela, soske o ashlipe vasingyola vash te dikhen sar gelo o dive ji ano odova momenti.

Te sine kay diso na gelo shukar, ka laqhargyol ano mashkar e divesko. Te sine kay sah gelo shukar, ka anel qalaripe. Ini kay sito koordinatori, Afrimi lela o sheya thay startinela te shusharel o rumipya ano Centro, deindoy angluno misal e butya. Yekhatar, dela pe janipe e stafeske kay, kana vakergyola vash e buti, savore siton khetane, bi dikho e pozicia sakaski.

Palo odova avela o palo mismeresko kedipe, kote o dive kova nakhla dikhlargyola ano sasutnipe. Ververutne darakeripya phanglo e qhavorencar, phiripe e butyako, planya vash tasya - akaya sito divuni buti yekhe koordinatoreski.

Na sito lokhe, numay Afrimi janela kay odova so sito phare adiva tasya ka ovel may lokhe. Ayekha sito olesko dive ji ko rakyako hape, hari anglo soipesko vahti, kote palem ov gndinela so ka anel oleske tasya.

Yekh yaver laqho dive ano Brekoc, Selamia parkirinela amari vrda ani avlin e Centroski. Ji kay iklova kotar e vrda, shuna khelipeske thay loshalipeske avazya kay avena kotar o paluno kotor e obyektosko. O qhavore e shkolake khelenay kobar shay ani sporteski umal palo Centro.

Janipe sito sar topka e khelipesko. Te sine kay ka khele, manglape te adikere ano tere vasta. Odova ko hraminla gol akana janela te vastinel ini pe pre, thay phirela o drom e edukipesko, sar individi, ayekha vi sar kotor e ekipako. Centro sito numay yekh yaver siklipesko ambienti kolestar buderi ka aven.

Ji kay piya sine qay thay vakera e phiravutnencar kotar e partneryuni organizacia, siklipesko procesi lugargyolay ano klase. Yekh klasa sine regulimi vash o angloskolune qirikla, ji kay yekh yaver vash o qhavore e fundone siklipesko.

May laqho than e Centrosko sito biblioteka. Oy sitoy pherdi pustikencar alosarde e sama thay rendime shukarne ano rafti, e titulencar kay vazdena interesi. Odothe, pashe e pustikenge thay kompyuterege, arakhlona vi muzikune instrumentya kola ka oven basta vash yekh qaqutno orkestri.

Yekh qalavno e pianosko ajukerla kobar ver nakhava khraindoy mande te bashalav nesave muzikune kotor vash moro mangipe thay odolenge pashal.

Palo odova kay o angloskolake qhavore ikliste kotar olengo duyto kher, me qhivgyum miri yakh ki yaver klasa kote lugargyolay o Programi vash Hramipe-Drabaripe. Na sine but entuzisatya kobar shay me manglum, numay sine duy gojale kandidatya kola luyarena te siklon thay te evolvirinen may dur olenge janipya vash hramipe thay drabaripe.

Sar vakergyola, kana o siklovno sito gatisarno – avela o sikavno. Pashe akaleske, akaya ver sar dikhlilo o sikavno alo may angle se o siklovne, vash o sebepi e problemyengo e socialojikuna naturako kay kerena o juvla akale komunitetesko kay te nakhaven e ora vash hramipe-drabaripe, mashkar yaver, nahalovipe e prandime jenosko thay nanipe e motivipesko vash o juvla vash te luyaren o siklovipe bizo materialuno stimuli.

Brekoc:

Mashkar o duy bersha akava Centro resto te hraminel o nakhipe ano formaluno edukipe e 15.12 %, kay sito may baro peshelipe kotar o sah proyektya implementime kotar o bersh 2000, thay resto te vazdel o luyaripe e shkolako e 24.7 %. Momentalune, 195 siklovne nakhavena o formaluno edukipe ani akaya zona.

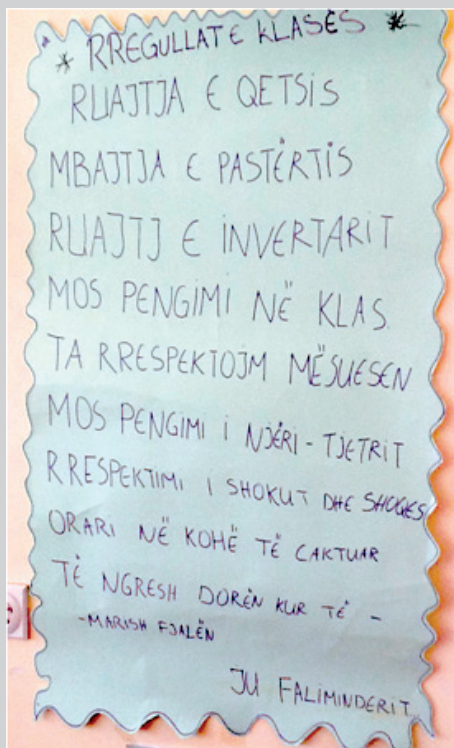
Kotar 49 sure e mekhipesko stafi resto te iranel 28 olendar ani shkola. 42 qhavore luyarena regularune o programi e phikoipesko vash kherune siklipya, 10 e bare bershune - may but juvla - luyarena o hramipe-drabaripeke siklipya, thay 103 qhavore thay terne siton astarne ano ternenge aktivitetiya organizime kotar siklipeske centrya. Jakovaki komuna vazdingya akava Centro, kova menajingyola kotar o partneri BCS.

Kamipe sito lafi kay o qhavore e Siklipeske Centrosko ani Dubrava adikerna ano pere vasta, lafi kova avela kotar olengo vilo. Hramya gatisardile e sama kotar e tutora kay kerla buti olencar.

Kobar khuvgyum andre, sah e klasa ushtingya pe prende thay bahtakergyama yekhune avazeya e lugyarde avazyencar “Mirëëëëdiiiiitaaaaa!”

Ji kay dikhava o zidya pherde e pikturipyencar thay lafyencar, cidingya miri sama yekh lil kote sine hramisale o regule e klasake.

- I fësta

**Sar ma te gilavav thaj
ma te ovav
Adivë loşalo
Kana tal i khak isi mand
marro
But tate marre
Vaş savorre odolenge so
a3ukärena khere**

**I daj
I rromni
Thaj efta çhavorre**

**A tehàra?
...O Devel isi baro!**

Angluni phenelay 'Traynipe!'

- Kote adikerna 'traynipe'? – puqlum olen me.
- Ani klasa! – respodinde o qhavore.
- Shay situmen neso ano tumare qante?!
- 😊 😊 😊
- Sigate, kontrolineni, thaj aneni hari vi mangle!

Dubrava:

Akava Siklipesko Centro sile may baro gendo e vijayutnengo, thay giriqingya buderi ver o naajukerde standardya kotar o Projekti. 370 siklovne nakhavena e shkola. Pe bersh 2009 ders Huyekh siklovne mekhle e shkola, ji kay ano bersh 2012 Siklipesko Centro resto te tiknyarel akava gendo ano ehta. 67 qhavore nakhavena o angloskoluno programi, thay 165 siklovne e fundona skolako nakhavena regularune o programi e phikoipesko vash skolake siklipya. 12 juvla nakhavena o kursi vash hramipe-drabaripe thay 170 terne siton astarne ano ternenge aktivitetiya organizime kotar Siklipesko Centro. 32 siklovne lele kotar ano gatisaripesko programi vash testya e mashakruna thay uqe edukipesko. Ano ledeipe e Ferizayeska Komuna, Caritas Kosova vazdingya thay menajinela akava Centro.

Duy olendar prastandile te puteren o qante vash te dikhen sito odothe vay na pandar o 'traynipe'.

- Ma putareni o vudar soske 'traynipe' shay te iklol kotar e klasa!

Akava sine o programi e phikoipesko vash o khereske siklipya. Yekh siklovni e angluna klasako khardi Sahare, cidimi andar peste numay simpatikuni, mothavgya mange pere siklipya.

Palo odova gelum te dikhav o angloskoluno programi. Duy qhaya binakya sar kukle sine qerenya e klasake. On savaht vakernay, sine gojale, entuziastune thay bokhale vash te siklon. Anisa thay Asiya mothavde olende janipya recitindoy, gilavindoy thay khelindoy. Abokar yekhune sine ayekha kay o tutori kay kerlay buti olencar sako dive na kerla sine o yaveripe mashkar olende.

Numay vash o heroi e centrosko, manush butyarno kova na sile phare te drominel kotar o Ferizayi direkt ano amaro centraluno ofisi ani Prishtina vash te anel numay yekh dokumenti vash aplikipe yekhe siklovnesko vash bursa, na si ashlipe – ov sito Selajtin Dudaki.

Ov adikerla sasavi statistika pa godyate, sito qaqek avrirenduno. Sakoya lenya ano olesko qekat sile piri historia, ulavdi vash te mothavgyol thay lokhi vash te lelol kan. Lokho vash o sebepi e avrirenduna situaciako e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya nays olenge karakteristikenge.

Sah akava kerela ole lokhe te ovel ulavdo, godimo, qaqutno, gojalo, qaqipea na si ayekha butikerne.

Olesko sakodivuno dive e butyako sito pherdo aktivitetencar: monitoripe e qhavorengo ani fundoni shkola, kedipe e fascilitatoryencar thay tutoryencar kotar o centro,

aktivitetiya avri e kurikulendar e qhavorencar e trinto thay shtaro klasatar, shush-azipe e klasako khetane e tutorencar, thay palem monitoripe e siklovnengo ani palo mismereski klasa. Savaht sigurindoy kay sakova qhavoro ka registeringyol ani shkola, thay kay sakova siklovno te agorinel e fundoni skola thay te luyarel may dur. Palo odova, vizitinla e jenen e komunitetesko ano gav vash te siguringyol kay olenge qhavore nakhena ani shkola, vash te angloaqhavel o mekhipe e shkolako thay vash te infomrinel e manushen phanglo e edukipea, e mangipea kay ka marel olengo godornipe.

Hramipe e heroyesko na yaveringyola e vakeripestar kotar e Campbell: “Yekh manush kay dengya poro jivdipe vash disoske may but se korkoro ov”.

Thay akava sito Selajtini. Savaht gatisardo vash te sevaluinel. Fakti kay ano komuniteti si manusha e bare vileya mothavgyola ano Siklipesko Centro ‘Nevo Jivdipe’. Centro arakhlola ano kher yekhe romane dizunesko, kova dengya o kher ano bipokipesko vastipe vash dersh bersh.

Anav akale Siklipeske Centrosko vakerla korkoro, thay o jivdipe sito qaqhe nevo kana si edukipe.

But treningya adikerdile ano vilo akale Siklipeske Centrosko. Bajako palo bajako o trenerya dende phikoipe prekal o siklipe thay praktika, kola o sikavde fascilitatroya phiravena sako dive khetane e tutoryencar thay koordinatoreya.

Nevo Jivdipe: Pali duy bershuni buti, Centro resto te bayarel o nakhavipe e fundone edukipesko 16.67 %. Momentalune, 161 siklovne luyarena poro fundono skolupe ani akaya zona. Kotar 12 sure e mekhipesko, stafi resto te iranel 6 olendar ani shkola. 53 qhavore nakhavena regularune angloskoluno programi, 129 nakhavena o programi e phikoipesko vash o khereske obligipya, 19 bare bershune – buderi juvla – nakhavena o kursi e hramipesko-drabaripesko, thay 189 qhavore thay terne siton asarde ano ternenge aktivitetiya organizime kotar o Centro. Akava Centro organizisalo kotar partneruni organizacia Iniciativa 6.

~ I rang

Sosqe daras

Sosqe garavdös

La3as kotar tara morthäqi rang?

Rrom!a

Kerdä amen o Devel

Sar tut

Sar man

Sar, vi, olen

Tal tara morthäqi rang

Garavdi isi tut jekh devlesqi kustik

Andra toro ilo

Odolesqe

O šero upre!

Kuzhina ko sasutnipe laqhardili ano Siklipisko Centro 'Nevo Jivdipe'. Sito soba kote o tutorya, fascilitatorya thay koordinatori kerena yekh harno ashlipe vash kafa thay vakeripe. Akava sito may frekventimo than kotar o qhavore ano vahti e pazako.

Siklipisko Centro ani Dubrava sito penjardo vash olesko shushipe. Stafi savaht kerela buti vash te shusharel o rumipe anglo se te ovel.

Na sito na janipe kay o may laqhe muzikantya iklona kotar o komunitetya e ogeya, thaye ayekha sito vi vash o sporti. Ake soske ano Brekoc, pashe e umalake palo Centro, isi vi yekh but laqhi kolekcia e muzikake instrumentyengi.

Ani Graqanica, shukarno hape gatisargyola kotar e Sanela. Oy siguringyola kay sah so ushinla te ovel taze thay te del e qhavorenge energia kay sitoy musayutni vash te siklon. Yaver centrya na silen akaya privilegia, numay sar te ovel na aqhona pale soske o habe avela taze kotar o thanutne mareske bikilinya.

Terzi-Mahala ayekha vi jangyola e ternenge aktivitetencar, kote o dramaturgo Nejip Menekshe qhivela ani skena oleske teatralune kotora, ano kolende astargya vi e fascilitatoryen thay tutoryen. Olesko mastorluko dikhililo ani tragikomedia "Osuno te na ovel qaqipe" kote, prekal mothavipe, autori mothavela o

problemi e terne prandipyengo kola siton butverutne ko komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya, tentindoy kay te aqhavel o mekhipe e shkola thay yaver socialune problemya.

On janena kay sitoy phari buti te vazdingyol o korkoro janipe, numay akava ovela may lokhe kana lelola kan o may vasho shey kova musay te kergyol sito kay te informingyon qaqipea. Thay odola kay silen dudya, ka arakhen o kham. Odola kay silen melodia ano ogi ka arakhen o instrumenti. Thay odola kay na silen instrumenti ka gilaven.

Terzi-Mahala na sila problemya e edukipea. Savore nakhena ani shkola. Thay akava sito qaqutno pakyavipe.

Terzi-Mahala:

Andar duy bersha, Akava Siklipesko Centro resto te bayarel o nakhipe ano formaluno edukipe e 12.75 %. Mometalune, 168 siklovne nakhavena e fundoni shkola ani akaya zona. Akava Centro resto te iranel sah odolen kola mangle te mekhen e shkola, thay akana sile may laqhi situacia ani Kosova e 100 % nakhipea ano formaluno edukipe. BRO Durmish Aslano menajinela akava Siklipesko Centro.

Ano phanipe akala historiako, Siklipesko Centro e Romana Mahalako ani mitrovica luyarela te ovel yekh tato kher kay shukar ajukerla e shkolake qhavoren. Vakeripe ano khupe mothavla korkoro, 'Shukar alen ano amaro than!'

- Me

***Va, Rrom sem
Me, akava so akana bešàva
Anglal tumenΘe***

***Sem kotar e Gangaqe naba
Thaj e Lumbardhesqe çhave***

***Nivar na sìmas bas
Parno
Vaš e parne
Ni çačas kalo vaš e kale***

***Alũm nũmaj te dav tumen
varesave poezie
TumenΘar telav nesavo
Aplàuzo
Odoborom isi manqe bas Te
xaçarav man lošalo***

Skoluipe sito dudyaripesko momenti ano jivdiqe e manushesko. Akava sile resipe vash te resel e shkola, ayekha o manusha luludyargyona, thay akava sito resipe e Siklipeske Centrengo - edukipe manusha.

Avipe sito ano shukarno drom te sine kay akanake respodina e sasutnipea amare janipyengo.

Biumlavdo kotar o kolori, rasa, themipe, religia vay skoluipe, may vasno shey sito: Te oven sasutnipea manush.

Ayekha sar maglape te ovel. Pherdo masek kotar o shusho dude khamesko.

Yaver siton khelipya, sar odola kay khelena o qhavore ano avlinya e centrengo.

O bare manusha shay te siklon buderi kotar o qhavore se yaver kastar; te khela soa shay, te ova may gojale se maqka, may zorale se o jukle, thay may खेलutne se o korkoro khelipe.

Ini kay o edukipe na sile agor, te agorina e trine vakeripyencar kola siton biulavdo kotor e qaqutne edukipesko:

- Tromalipe, Kamipe, Dud.

THE COLORFUL BOOK

A STORY OF LEARNING CENTERS

by Rinon Hoxha
with contributions from Drilon Krasniqi

November 2012

EU Support for the Implementation of the RAE Strategy (EU SIMRAES)
An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo

Rinon Hoxha

with contributions from Drilon Krasniqi

THE COLORFUL BOOK

A STORY OF LEARNING CENTERS

Language editing:

Bora Shpuza-Kasapolli

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of authors and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Dear Reader,

EU-SIMRAES Project supports the efforts of the Government of Kosovo to implement the Roma, Ashkali and Egyptian Integration Strategy. It is funded by European Union and implemented by the Kosovo Foundation for Open Society.

Seven non-governmental organizations were engaged in its the Educational Component, with Kosovo Education Center as the lead.

What you are about to read is a booklet written in free style for the common reader, meaning anyone who is not familiar with the Project.

It is an uninterrupted story accompanied by technical details, which you may find in the text boxes, as well as a few of poems by Kujtim Paçaku, author of several books in Romani language, also translated into other languages.

The main focus of the Project was to revitalize, maintain and monitor six Learning Centers throughout Kosovo.

The story of this booklet walks you through the specifics of each Learning Center, serving as a guide and an artistic complement of the Project reports.

During the information gathering phase, the visits entailed spontaneous observations which are precisely mirrored in the unfolding stories. Anyone interested in details may check the reports of the EU-SIMRAES Project; yet this booklet offers ample insight and a sense of what was going on during the Project implementation.

With this said, open the first page and let the journey begin.

Yours,
Rinon Hoxha | Drilon Krasniqi

The clear sunlight doted on the Learning Centre in Mitrovica's Roma Mahalla, bestowing upon it a serene state of being. As I moved in, a few kids with happy faces chatted with each other along the nearby street, quietly enjoying themselves. It's typical to see this kind of ambient here, the simple joy of being, unlike most non-RAE communities. It has to do with being ok with whatever is and comes.

- Heyaaa! - I stopped them, interrupting their moment and joining their flow, – Have you been at the Centre yet?

- Yeah, - the three of them answered simultaneously.

- What are your names?

- Samir, Sebastian and Meti.

Sebastian, being more talkative, went on to tell me what they do:

- We draw grass and flowers at the Centre, as well as houses and flats.

- Do you come here every day, Sebastian?

- Yes.

- And what do you do?

- We learn.

- What do you learn?

- We learn letters. In the morning we wash our faces and hands; we have tea and come to the Centre.

As a part of the daily trip to school, the kids have to cross the bridge of separation. The north attracts them more, but the south is warmer. The north offers more material goods, but the south offers the warmth of a children's nest.

The Centre yard had been cleaner the day before, while today it was filled with plastic cups. For children used to growing up in the camps, this is heaven.

Beautifully furnished classrooms where regular classes are held, and loving facilitators who accompany them step-by-step on the path towards education. Some don't care, some do - and dare.

There is hope in their eyes. That intelligent sparkle of light shows their ability to be who they are capable of being. All they need to do is to continue this journey filled with letters, drawings and books.

When a letter is sick from school, the kids bring it to the Centre, and facilitator takes care of it to heal.

Tutors help it find the proper place in the notebook. And children take care of it by keeping it clean.

Not everything used to be as beautiful as it is now. At the beginning, the Centre had the mere name of a learning place. With professional pro-carement everything that was old was renovated. And everything new began to shine. And so did the children's faces!

In fact, before this new venture began, a team of people were working hard to plan this project. Putting pieces together, they managed to chart the roadmap. Soon, another implementation team was established and the journey began.

After two years of work, The Roma Mahalla Learning Center managed to increase attendance in formal education by 40.63%. This increase was the result of staff efforts to bring the kids back to school and return people from Osterode and Cesmin Lug camps to the Roma Mahalla.

Currently there are 225 pupils attending formal education in this area. From 49 dropout cases, the Learning Center staff managed to bring 28 of them back to school. 85 children regularly attend in the pre-school program, 155 attend the homework assistance program, 12 adults - mostly women - attend literacy class, and 200 children and youth have been involved in youth activities organized by the Center. This Centre is managed by Roma and Ashkali Documentation Center, partner organization in the Project.

- How is a Roma song born?

***Take a handful of pain
Add a few teardrops!
And a bit of dust of endless roads
A little fragrance of forgotten
seasons***

***At the end
You add hot spices of love
And put several stars on top
And leave it bake
Leave it bake in the fire of soul
Until dawn...***

- We like to draw cars a lot, - says Samir.

Sebastian with messy hair continued with something from the English class: "Good after-you teacher, how are you today? Fine, thank you. Sit down."

- We do our homework at the Centre,
- the three of them almost yelled.
After school we come here.

- What do you like here?

- We like everything here, they teach us, they help us, - answered the children in bird-like voices.

As long as support continues, the melody will get better and better. You see, music is at the very soul of the community, because the toughness of life has taught them the softness of heart.

Heartfelt hospitality can be sensed in the Terzi Mahalla Learning Centre in Prizren. The warm environment keeps that place busy with bees of knowledge.

Children are honest creatures. They realize that coming together is not about what is being taught rather than who is teaching and how she/he is performing. Enthusiastic facilitators and committed tutors make this possible.

Each monitoring visit was a confirmation of this to us. They don't like rules so much, but they love ruling out everything that stops them from growing up freely.

The symbol of Gracanica Learning Center is its coordinator. Afrim tells us that before going to sleep he thinks carefully about the next day. The first thing he does in the morning is open the computer and its working page. Is there a new task? Will there be another adventure in the program of youth activities? Will any ball be rolling in football or bowling? Or perhaps he needs to reorganize his files from yesterday's intense work.

Immediately after, as he sits with his colleagues for the morning coffee, they discuss what they're going to do on this particular day and they take a look at the full week ahead.

The tasks are many, but so are the facilitators, tutors and the helpers of free will.

While they are chatting, they draft the plan and get to work.

Gracanica Learning Center is the most experienced center in delivery of the Step by Step program. It has been up and running since 2001 and, despite results achieved in the past, with the support of the Project they managed to increase attendance in formal education by 42.65% during the last two years. The Project proved that there is a need for further support in this center, which managed to increase the number by 29 additional pupils in schools. There are only three kids in this area who do not attend the school and LC staff are doing their best to achieve 100% enrollment in the near future and become an example of how the integration of Roma, Ashkali and Egyptian communities needs to be facilitated. This Centre is managed by Balkan Sunflowers.

Facilitators and tutors work in their field, Afrim works in his field, each day planting a new seed in the ground of education. Watering, as well as the tools to work, come from the EU-SIMRAES Project.

Afrim is the communication bridge with the Municipality, as well. He diligently keeps record of every meeting and its purpose, as well as arranges and articulates the needs for the upcoming season. In the meantime, as he is not present in the Centre, the rest of the staff keeps the work going as they are constantly trained to do so.

When he is back, he does a little monitoring, especially with higher grades, until break time. But it doesn't interrupt the show, as it is used for a quick view backwards on how the day went so far.

Whatever went wrong will be righted during the rest of the day. And whatever went well brings satisfaction. Though he is well known as a coordinator, Afrim is the first to take up the tools and clean up the mess at the Centre, thus indicating to the rest what they should do next while leading by example. Also, he's letting them know that when it comes to work all are equal, regardless of their position.

Then comes the afternoon meeting, during which the day is reviewed in detail. Concerns about the children, the progress of work, plans for the next day – that's a coordinator's work day.

It's not easy at all, but he knows that whatever is tough now will get easier later.

Such is Afrim's day, until nighttime, just before sleep, when again he thinks about what tomorrow will bring.

On another beautiful day in Brekoc, Selami parked our car in the Centre yard. As we stepped out, we heard voices of play and fun on the other side of the building. School kids were in the sports area behind the Centre playing their hearts out.

Knowledge is like a ball. You must hold it in your hands in order to be able to play with it. Whoever strikes a goal has already learned to use their feet, and walk the journey of education, sometimes as a team, sometimes alone. The Centre is only one educational venue of many to come.

As we had tea and chatted with the leader of the partner organization, the learning process went on in the classrooms nearby. One of them was arranged for the preschool bird and the other for the children of primary education.

The nicest part of the Centre is the library. It was filled with carefully selected books stored on bookshelves, with eye-catching titles. In that place, besides books and computers, one may find enough musical instruments for a real band to play.

A synthesizer awaits each time I go in there, inviting me to play a few tones, which I do for my own joy and those around who listen.

After pre-school children left their second home, I checked the next classroom where the Literacy program was going on. Not as many enthusiasts as one would like to see, but two diligent candidates were continuing their journey of education in learning as well as honing their reading and writing skills.

When the student is ready, the teacher shows up, as they say. However, this time it seems that the teacher showed up before the students, because of sociological issues which prevented the women of this community to attend literacy class, among other things, the husband's disagreement and the lack of women's motivation to continue studying without material stimulation.

Brekoc:

In about two years this Learning Center has managed to increase attendance in formal education by 15.12%, which is the highest ever reached by any kind of project implemented since 2000, and has managed to increase the retention rate by 24.78%. Currently, 195 pupils attend formal education in this area.

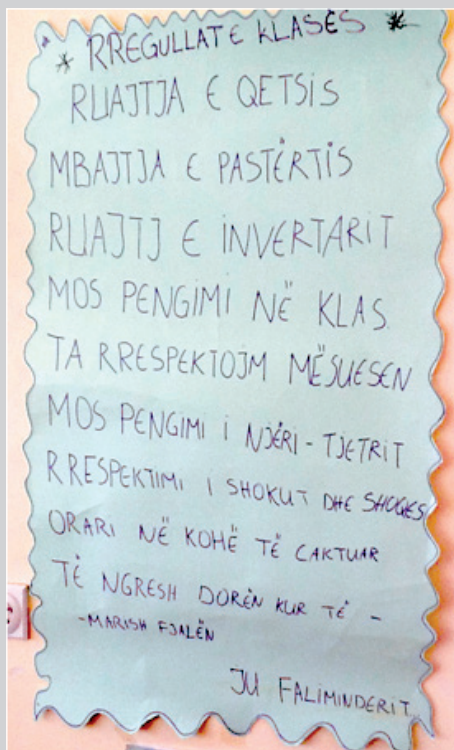
From 49 dropout cases the staff managed to make 28 of them come back to school. 42 children regularly attend the pre-school program, 90 attend the homework assistance program, 10 adults - mostly women - attend literacy class, and 103 children and youth have been involved in youth activities organized by the learning center. The municipality of Gjakova has established this Centre, which is managed by "BCS" partner.

Love (*dashuri*) is the word that the children of Dubrava Learning Center hold in their hands from their hearts. It has been diligently prepared by the facilitator working with them.

Once I stepped in their classroom, the whole class stood up and greeted in unison with prolonged vowels: “Gooodaaafternooon!”

As I looked upon the walls filled with drawings and words, I noticed a giant piece of paper with some ground rules on classroom behavior.

- The holiday

***How shall I not sing and
not be
Happy today
When under my arm
I hold loaves of bread
Of very hot bread
For all those waiting for me
At home***

***Mother
Wife
And seven children***

***What about tomorrow?
...God is great***

The first one said 'Silence!'

- Where do you keep the silence? – I asked.
- In the class! – the children responded.
- Do you have some in your bags too?!
- 😊 😊 😊
- Go check, and bring me some!

Dubrava:

This Learning Center has the highest number of beneficiaries and has largely exceeded the expected results of the Project. There are 370 pupils attending the school. In 2009, eleven pupils dropped out, whereas in 2012 the Learning Center managed to lower this number to seven. There are 67 children attending the preschool program, and 165 primary school pupils regularly attend the homework assistance program. Twelve women attend the literacy course and 170 youngsters are involved in youth activities organized by the Learning Center. 32 pupils participated in the preparatory program for secondary and higher education examinations. In cooperation with Ferizaj Municipality, Caritas Kosova has established and manages this Centre.

Two of them ran toward their bags to open and check if the silence was there.

- Don't open the door because silence can go out and leave the class!

This was the homework assistance program. A cute first class pupil, Sahare, getting past her shyness, showed me her homework.

Then I moved a bit to observe the preschool program. Two doll-like twin girls were the stars of the classroom. Talkative, engaging, intelligent and eager to learn, Anisa and Asija, demonstrated their skills by reciting, singing, dancing and playing. So similar were these two that even their tutor who worked with them on daily basis could not tell one from the other.

But for the hero of the center, the dedicated individual who didn't mind travelling from Ferizaj to our HQ in Prishtina to submit the paperwork on behalf of even one scholarship applicant, there is no break - his name is Selajtin Dudaki.

He's the man who knows each statistic by heart, a walking database. Every wrinkle on his forehead tells a story, unique and easy to relate to. Easy because of the common community situation, and unique because of it's elusiveness.

All this makes him obvious to spot: meticulous, precise, diligent, almost a true workaholic.

His average working day is as busy as a bee: monitoring children in primary school, meeting facilitators and tutors at the Learning Center, extra-curricular activities with children of the 3rd and 4th class, cleaning the classroom to-

gether with the tutors, and then again monitoring pupils of the afternoon class. Constantly making sure that each child enrolls in school, and each leaver gets the chance to enroll in the upper secondary level. Then, visiting community members in the village, to ensure that their children attend school, prevent the dropouts and inform them about education, in the hope that somehow he will knock on their conscience.

A hero cannot be different from Campbell's description: "A person who has given his life to something bigger than oneself".

And that is Selajtin. Always ready to serve. That among the community there are people with big hearts is demonstrated at Jeta e Re Learning Centre. It has been established in a house given in service by a member of community, for 10 years, totally free of charge.

The name of this Learning Centre means 'new life' (jeta e re), and life is new when education flows through.

Trains of thought were engaged in trainings that were delivered at the heart of this Learning Center. Trainers walked them step-by-step through practice and teaching, which the facilitators, tutors and coordinator use on a daily basis.

Jeta e Re:

After two years of work, the Center managed to increase attendance in formal education by 16.67%. Currently there are 161 pupils attending formal education in this area. Out of 12 dropout cases, the staff managed to return 6 of them to school. 53 children regularly attend the preschool program, 129 attend the homework assistance program, 19 adults - mostly women - attend literacy and 189 children and youth were involved in youth activities organized by the learning center. This Centre was established by the partner organization Iniciativa 6.

- Color

***Why do you fear,
Why do you hide,
Are you ashamed of your
skin color?***

***Hey, man
God created us
You
Me
And them as well***

***Under the color of your skin
A rainbow is hidden
Right inside your soul***

***Therefore
Keep your head up!***

The kitchen has been fully renovated at 'Jeta e Re' Learning Center. It is the room where tutors, facilitators and coordinator have a little break for a short chat and coffee. This is the place mostly frequented by children during snack time.

Dubrava Learning Center is known for its cleanliness. The staff constantly takes care of cleaning the mess even before it happens. It is not a coincidence that the best musicians come from soulful communities, and that holds true for sports also.

That's why in Brekoc, besides the field behind the Centre, they have the biggest collection of various musical instruments as well.

In Gracanica, delicious food is carefully prepared by Sanella. She makes sure that everything she cooks tastes good and provides the children with fresh energy needed for learning. The rest of the Centers do not have this privilege, but they don't lag behind, since the tasty snacks come hot and baked from the local bakery.

Terzi Mahalla is also known for its youth activities, where playwright Nexhip Menekshe produced his own plays, and included the talented facilitators and tutors to play. Great artistry was shown in the production of the tragicomedy "Let not Dream turn into Reality". Through sat-

ire, the author addressed the problem of early marriages that usually occur in the Roma, Ashkali and Egyptian communities, in another attempt to prevent school dropouts and other social problems.

They know that it is a tough job to raise awareness, but it gets easier when they realize that all they have to do is – just inform precisely. And those who have rays will find the sun. Those who have a tune will find the instrument. And those who don't have an instrument will sing.

The Terzi Mahalla has no problem with education. Everyone is going to school. And that's real hope.

Terzi Mahalla: Within two years, this Learning Center managed to increase attendance in formal education by 12.75%. Currently there are 168 pupils attending formal education in this area. This Learning Center managed to bring back to school all of those who intended to drop out, and currently they have the best situation in Kosovo with 100% enrollment in formal education. The NGO Durmish Aslano manages this Learning Centre.

As this story draws to a close, the Roma Mahalla Learning Centre in Mitrovica continues to be a warm welcoming nest for school children. The writing speaks for itself: 'Welcome to our kindergarten!'

- I

***Yes, I am a Roma
I, this one that stands
before you now
I am of great grandsons
of Ganges
And sons of Lumbardh***

***I was never white enough
For the whites
Neither quite black for
the blacks***

***I only came to give you
several verses
And in exchange get
applauded
This suffices to me
to feel happy***

Education is a moment of light in a human being. That's what schools strive for, that's how humans thrive and that's what Learning Centers seek, educated people.

The future will take care of itself if the now is being responded properly and fully, to the best of our abilities.

No matter what color, race, or nationality, religion, or educational background – one quality comes before all these, and that is: being complete human being.

Just as it was meant to be. Full moon from pure sunlight.

The rest are games, like the ones children play at the Centre's play-yards.

An adult can learn more from a child, than the vice versa: play with whatever comes our way, be more skillful than a cat, more ferocious than a dog and more playful than the game itself.

Even though education has no end, let's end this story with 3 common states of being, enshrined in true education:

- Peace, Love, Light.

EU Support for the Implementation of the RAE Strategy (EU SIMRAES)
An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo

Implemented by:

Supported by:

Prime Minister's Office
on Good Governance